

Gemeentelijke richtlijnen voor Archeologisch Veldonderzoek

Amersfoort, Bunschoten-Spakenburg, Leusden, Nijkerk en Soest - versie 2024

Inleiding

Amersfoort kreeg in 1984 als één van de eerste gemeenten in Nederland een stadsarcheoloog. Al veertig jaar hecht de gemeente daarmee veel waarde aan een goede zorg voor haar archeologisch bodemarchief.

Sinds 2009 werkt Amersfoort samen met haar buurgemeenten. Het Centrum voor Archeologie adviseert en ondersteunt die gemeenten op het gebied van archeologie. Als deskundige namens het bevoegd gezag toetsen we Programma's van Eisen, Plannen van Aanpak en rapportages van Bureau- en veldonderzoeken. Uiteraard denken we ook graag mee met initiatiefnemers, archeologisch uitvoerder etc. om tot een kwalitatief gedegen onderzoek én rapportage te komen.

Bij de toetsing van rapportages van archeologische onderzoeken kijkt de Gemeente of deze voldoen aan de in de geldende Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) gestelde minimale kwaliteitseisen. Bij de beoordeling worden tevens de hieronder beschreven richtlijnen gehanteerd. Ze dienen ter verduidelijking van, en aanvulling op, de eisen en specificaties zoals vermeld in de geldende versie van de KNA. De onderstaande richtlijnen zijn van toepassing in de regio Amersfoort (Amersfoort, Bunschoten-Spakenburg, Leusden, Nijkerk en Soest).

I. Aanlevering en toetsing

- a) Voorafgaand aan het onderzoek dient contact te worden opgenomen met de archeologisch deskundige van het bevoegd gezag om de procedure en het onderzoek door te spreken.
- b) De uitvoerder en de autorisator (senior archeoloog/prospector) van het onderzoek dienen in het rapport vermeld te worden.
- c) In het conceptrapport wordt duidelijk vermeld dat het een conceptversie betreft (inclusief conceptversie-nummer en datum).
- d) Het conceptrapport wordt door de archeologisch uitvoerder / opsteller zo spoedig mogelijk na gereedkomen ter toetsing aangeleverd aan de deskundige van het bevoegd gezag. Dit, om te voorkomen dat conceptrapporten te lang ongetoetst blijven liggen bij een initiatiefnemer. De initiatiefnemer heeft een goedgekeurd rapport nodig voor de RO-procedure en is dus gebaat bij een snelle toetsing van het concept-rapport.
- e) De definitieve versie van het rapport kan pas worden opgesteld ná inhoudelijke goedkeuring door (de deskundige van) het bevoegd gezag.
- f) In het rapport wordt duidelijk vermeld dat het de definitieve versie betreft, inclusief de naam van de archeologisch deskundige namens het bevoegd gezag die het rapport inhoudelijk heeft getoetst, en de datum van goedkeuring.
- g) Het definitieve rapport wordt digitaal aangeleverd bij de deskundige van het bevoegd gezag.
- h) Alleen de goedgekeurde versie kan worden gebruikt bij de verdere RO procedure.
- i) Bij definitieve onderzoeken (opgravingen) wordt ook één analoog exemplaar naar de deskundige namens het bevoegd gezag verzonden.

II. Programma van Eisen en Plan van Aanpak

Het Programma van Eisen en Plan van Aanpak (ook bij IVO-P en DO) dienen te allen tijde door het bevoegd gezag getoetst te worden. Bij het uitvoeren van niet-gravend onderzoek (zoals booronderzoek) hoeft volgens het KNA geen Programma van Eisen (PvE) opgesteld te worden, maar kan volstaan worden met een Plan van Aanpak (PvA). Het PvA is een beperkte variant van het PvE en voldoet aan de volgende eisen en specificaties:

1. Algemeen

- a) Het PvA wordt voorafgaand aan de uitvoering van het veldonderzoek (ook bij verkennend en karterend booronderzoek) door de deskundige namens de bevoegde overheid inhoudelijk

Gemeentelijke richtlijnen voor Archeologisch Veldonderzoek

Amersfoort, Bunschoten-Spakenburg, Leusden, Nijkerk en Soest - versie 2024

getoetst. Dit PvA wordt uiterlijk 5 werkdagen voor aanvang van het veldwerk ter toetsing overlegd. Uitvoer van veldwerk zonder goedgekeurd PvE / PvA is niet toegestaan.

- b) Bij het ter toetsing overleggen van een PvA voor een booronderzoek, dient hierin minstens een goede samenvatting van het (concept) bureauonderzoek (incl. archeologische verwachting) opgenomen te zijn.

2. Administratieve gegevens

- a) De oppervlakte van het plangebied én het onderzoeksgebied dienen specifiek vermeld te worden. Verschil in omvang wordt toegelicht.
- b) De begrenzing van het plangebied én het onderzoeksgebied dienen te worden weergegeven op een recente topografische kaart, op relevante schaal.
- c) De voorgenomen inrichting en de aard, omvang en diepte van de daarbij geplande bodemingrepen dienen vermeld en indien relevant op kaart te worden aangegeven.
- d) De RO-procedure (voor zover van toepassing) in het kader waarvan het onderzoek is uitgevoerd wordt vermeld.

3. Archeologische gegevens

- a) Als er nog geen bureauonderzoek is uitgevoerd, wordt minimaal aan de hand van de gebiedskenmerken, de landschappelijke situatie (geologisch, geomorfologisch en bodemkundig, het Actueel Hoogtebestand Nederland), de trefkans volgens de gemeentelijke archeologische verwachtingskaart, de monumenten van de AMK en waarnemingen uit Archis (ook in directe omgeving), bekende of verwachte (pre)historische elementen volgens de Cultuurhistorische Atlas van de Provincie Utrecht ([Provinciaal thema Archeologie \(arctis.com\)](#)), of historische kaarten (bijvoorbeeld [www.topotijdreis.nl](#) en HisGis Utrecht via [Historisch Grondbezit Utrecht — Historisch grondbezit Utrecht \(hisgis.nl\)](#) of Gelderland via [Kaartviewer | HisGIS](#) een globale archeologische verwachting (inclusief verwachte prospectiekenmerken) opgesteld (zie *Richtlijnen voor Bureauonderzoek Regio Amersfoort*).
- b) Indien al een bureauonderzoek is uitgevoerd wordt een samenvatting daarvan met de gespecificeerde archeologische verwachting opgenomen (inclusief literatuurverwijzing).

4. Onderzoeksvoorstel

- a) In het PvA/PvE wordt de keuze van de onderzoeksmethode voldoende beargumenteerd, met name in relatie tot de opgestelde specifieke verwachting voor het plangebied. Hierbij wordt nadrukkelijk meegewogen dat de afwezigheid van een archeologische laag en/of intact bodemprofiel op de pleistocene zandgronden géén aanwijzing vormt voor de afwezigheid van archeologische resten.
- b) Voor het kiezen van de juiste prospectiemethode dient altijd op worden genomen met de deskundige van de bevoegde overheid. Ook kan de tool via [Prospectie op Maat \(cultureelerfgoed.nl\)](#) hulp bieden. Houdt rekening met het feit dat in de regio Amersfoort een archeologische laag in principe ontbreekt en de verwachte vondstdichtheid laag is.
- c) De fase(n) van het beoogde onderzoek (verkenning, kartering, en/of waardering) dienen specifiek benoemd te worden, inclusief per onderzoeksfase de bijbehorende doelstelling, mogelijkheden en relevante onderzoeksvragen.
- d) Met een verkennend booronderzoek wordt primair de bodemopbouw vastgesteld. Aan de hand van deze gegevens kan worden bepaald waar binnen het plangebied de kans op het aantreffen van archeologische waarden hoog of minder hoog is. Het verkennend booronderzoek is vanwege het beperkte aantal boringen en de kleine boordiameter niet geschikt om daadwerkelijk de aan- of afwezigheid van een archeologische vindplaats vast te stellen. Om te voorkomen dat er na het verkennend booronderzoek nog een karterend onderzoek moet plaatsvinden, is het in het geval van kleinere onderzoeksgebieden (<1 hectare) verstandiger om direct een karterend onderzoek uit te voeren. Bij twijfel is overleg met de deskundige namens de bevoegde overheid nodig.

Gemeentelijke richtlijnen voor Archeologisch Veldonderzoek

Amersfoort, Bunschoten-Spakenburg, Leusden, Nijkerk en Soest - versie 2024

- e) In bepaalde gevallen kan het booronderzoek worden overgeslagen en direct worden overgegaan tot een proefsleuvenonderzoek. Dit dient echter per locatie beoordeeld te worden door de deskundige van de bevoegde overheid.
- f) Minstens 1 boring tijdens het verkennend onderzoek dient gezet te worden tot maximaal 2 meter onder maaiveld, om te kijken of het oude dekzand wordt aangeboord. Tevens kan zo wellicht de aan- of afwezigheid van een Bølling–Allerød laag vastgesteld worden.
- g) Bij een booronderzoek wordt het boorsysteem (raai of grid), de onderzoeksintensiteit (boringen/ha), het aantal boringen, het type boor met boordiameter (tot/vanaf welke diepte), de boordiepte en de waarnemingsmethode (zeven op 3mm / snijden / verbrokkelen) specifiek vermeld.
- h) In de regio Amersfoort wordt een minimum aantal boringen van 6 per hectare gehanteerd, en minimaal 4 boringen per onderzoeksgebied.

5. Operationalisering

- a) Voorafgaand aan het booronderzoek wordt op de onderzoekslocatie een visuele inspectie uitgevoerd om de boorstrategie af te stemmen op aan het maaiveld zichtbare (geologische) verschijnselen. De resultaten van de visuele inspectie moeten vermeld worden in de rapportage.
- b) De methode van inmeten van boorpunten of waarnemingen en de meetfout/nauwkeurigheid (maximale afwijking) moeten worden vermeld.
- c) Indien relevante hoogteverschillen in het maaiveld verwacht of aangetroffen worden, wordt de maaiveldhoogte van de boorpunten of waarnemingen nauwkeurig bepaald door middel van metingen (met GPS of RTS), of afgeleid te worden van het AHN.

III. Rapportage

1. Algemeen

- a) Delen van het rapport als de samenvatting en de verklarende woordenlijst zijn bedoeld voor de opdrachtgever en zijn de verantwoordelijkheid van de uitvoerder. Deze delen van het rapport worden niet getoetst en mogen geen unieke of afwijkende informatie bevatten.
- b) De rapporttitel bevat een directe verwijzing naar het plangebied (adres of toponiem), de plaats en gemeente (indien afwijkend), en de uitgevoerde KNA-onderzoeksfase(n).
- c) In het rapport wordt expliciet de doel- en vraagstelling voor het onderzoek geformuleerd.
- d) Het rapport wordt voorzien van relevant kaartmateriaal en relevante afbeeldingen.
- e) Alle kaarten dienen voorzien te zijn van de begrenzing van het plangebied en onderzoeksgebied.
- f) Het uitgevoerde onderzoek, de resultaten, de analyse en de conclusie en aanbevelingen dienen toetsbaar en controleerbaar te zijn; de rapportage is daarom helder en volledig en voorzien van alle relevantie informatie.
- g) Het rapport bevat een overzicht van alle geraadpleegde literatuur en bronnen, inclusief kaarten, digitale bronnen en geraadpleegde archieven, instellingen en personen. De *Allesporenkaart* dient indien gevraagd ook als shapefile aangeleverd te worden.

2. Methoden en resultaten

- a) De resultaten van het Bureauonderzoek (zie *Richtlijnen voor Bureauonderzoek*) en eventueel ander eerder uitgevoerd onderzoek dienen in het rapport opgenomen te worden. Indien dat reeds apart is gerapporteerd, kan volstaan worden met een samenvatting daarvan en de gespecificeerde archeologische verwachting.
- b) Het rapport bevat een verwijzing naar het PvA of PvE; alle relevante onderdelen daaruit worden opgenomen in het rapport.

Gemeentelijke richtlijnen voor Archeologisch Veldonderzoek

Amersfoort, Bunschoten-Spakenburg, Leusden, Nijkerk en Soest - versie 2024

- c) In het rapport wordt een kaart (of kaarten) opgenomen met daarop aangegeven de resultaten van het onderzoek (waaronder indicatoren en vondsten, bodemopbouw, sporen, profiellocaties, relevante geologische en/of bodemkundige eenheden). Voor zover relevant worden daarop ook de geplande bodemingrepen aangegeven.
- d) Indien een waarderend onderzoek is uitgevoerd, wordt van iedere vindplaats een waardestelling volgens de KNA opgenomen.
- e) De resultaten van het bodemkundig onderzoek (boorstaten of profielen) dienen in tekening en op foto te worden afgebeeld. Daarbij dienen altijd de hoogtes in centimeters en ten opzichte van NAP te worden vermeld en de verschillende horizonten te worden benoemd.

3. Conclusies en Advies

- a) In de conclusies wordt een terugkoppeling naar de gespecificeerde archeologische verwachting en eerder uitgevoerd onderzoek gemaakt, met een verklaring van eventuele afwijkingen.
- b) De geformuleerde onderzoeksvragen worden beantwoord.
- c) Indien vervolgonderzoek wordt geadviseerd, wordt een advieskaart met daarop de nader te onderzoeken delen van het plangebied opgenomen, met voorgestelde onderzoeksmethode, inclusief argumentatie. De Advieskaart dient indien gevraagd ook als shapefile aangeleverd te worden.
- d) Het advies is afgestemd op de voorgenomen bodemingrepen en houdt rekening met het vastgestelde archeologiebeleid.

IV. Overig

- 1. Bij een gravend onderzoek zit ook de verplichting tot het uitwerken, rapporteren, conserveren en deponeren van de aangetroffen vondsten. De uitwerking van het onderzoek maakt integraal deel uit van het gravende onderzoek. Het onderzoek is pas afgerond wanneer de door bevoegd gezag goedgekeurde rapportage en vondsten zijn gedeponerd.
- 2. Op basis van het selectiedocument (te selecteren en deselecteren vondsten) kan het Centrum voor Archeologie aangeven bepaalde gedeselecteerde vondsten in haar collectie op te nemen ten behoeve van educatie projecten e.d.

Voor vragen over bovenstaande richtlijnen kan contact op worden genomen met het Centrum voor Archeologie van de Gemeente Amersfoort (033-463 77 97 / archeologie@amersfoort.nl).
Het centrum is archeologisch adviseur van onze Gemeente en geldt als haar deskundige op het gebied van de archeologische monumentenzorg.